

Руслан Віталійович ГРИНЬКО,
здобувач кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
civil@univer.km.ua

УДК 347.4 (477)

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УКРАЇНІ

Досліджуються способи забезпечення виконання зобов'язань в історичному аспекті та сучасна цивільно-правова доктрина. Вказано, що інститут забезпечення виконання зобов'язань завдячує своїм походженням праву Стародавнього Риму, де було створено струнку систему таких правових способів. Перші згадки про забезпечення виконання зобов'язань (неустойку, застава (рухомого і нерухомого майна), поруку) можна віднайти у Соборному уложенні 1649 р. Проаналізовано способи забезпечення виконання зобов'язань у збірнику "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1793 р., Зібранні малоросійських прав 1807 р., Цивільному кодексі Східної Галичини 1797 р., Загальному цивільному уложенні Австрійської імперії 1811 р., Зводі місцевих законів Західних губерній 1837 р., Зводі законів цивільних Російської імперії 1832 р., проекті Цивільного уложення 1905 р., Цивільного кодексу Української РСР 1922 р., Цивільного кодексу Української РСР 1963 р. та Цивільного кодексу України 2003 р.

Ключові слова: забезпечення виконання зобов'язання, способи, виконання зобов'язань, неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава, притримання.

Учасники договірних зобов'язань зацікавлені в їх належному виконанні, тобто в дотриманні договірної дисципліни. Як зазначав Ф. К. Савіньї, зобов'язання полягає в пануванні над чужою особою, але не над усією особою (інакше це призвело б до знищення особистості), а лише над одиничними її діями, які можуть бути виділені зі свободи цієї особи і підпорядковані нашій волі [1, с. 48].

Одним із найбільш ефективних є застосування способів, які стимулюють сторони до належного виконання зобов'язання, — способів забезпечення виконання зобов'язання [2, с. 486]. Такі способи, на думку Г. Ф. Шершеневича, забезпечать вірителю той майновий інтерес, з яким пов'язане зобов'язання, оскільки все майно боржника відповідає за його виконання: і якщо він ухиляється від виконання обов'язкової дії, то інтерес кредитора, пов'язаний із цією дією, може бути задоволено примусово за рахунок майна боржника [3, с. 379].

Сьогодні дослідження проблем окремих способів (видів) забезпечення виконання зобов'язань проводяться досить активно (С. М. Андросов, О. А. Іваненко, О. І. Гелевей, А. С. Жила, Л. О. Єсіпова, Т. М. Карнаух, Д. О. Мальцев, Г. В. Макаренко, С. В. Нижний, О. О. Отраднава,

© Гринько Р. В., 2015

І. О. Проценко, Д. В. Соколянський, П. М. Федосєєв та ін.). Разом з тим існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із розумінням сутності забезпечення виконання зобов'язань та їх правової природи. При цьому інститут забезпечення виконання зобов'язань формувався та розвивався протягом тривалого часу. Тому вирішити поставлені питання можна лише через дослідження історичних передумов та сучасної цивільно-правової доктрини, що й стало метою цієї наукової статті.

Інститут забезпечення виконання зобов'язань завдячує своїм походженням праву Стародавнього Риму, де було створено струнку систему правових засобів забезпечення зобов'язань, основними з яких є *arra* (завдаток), *stipulation poena* (штраф, або ж неустойка), *pignus*, *hypotheca* (застава), *adpromissio fidejussio* (порука) [4, с. 364–365]. Появу такого інституту Є. О. Харитонов пояснює тим, що “кредитор прагне бути впевненим як у реальному і своєчасному виконанні самого зобов'язання, так і в реальній можливості відшкодування збитків, заподіяних невиконанням зобов'язання. Крім того, він хоче мати правові засоби, які б примушували боржника до добровільного і своєчасного виконання зобов'язання настанням негативних для нього наслідків” [4, с. 364].

Про греко-римське походження одного зі способів забезпечення виконання зобов'язання пише також Т. О. Жагорнікова: “Правовий зміст завдатку як гарантійного засобу виконання зобов'язання в сучасному розумінні з'явився у період, коли продавець отримував право утримати завдаток у випадку односторонньої відмови від купівлі, а покупець міг стягнути завдаток у подвійному розмірі” [5, с. 137].

Правові способи забезпечення зобов'язань дослідники джерел римського права поділили на три групи:

- 1) реальне забезпечення кредитора за рахунок боржника (застава, завдаток);
- 2) особисте забезпечення кредитора за рахунок боржника (стипуляція, кляттва);
- 3) забезпечення кредиторів за рахунок третіх осіб (порука) [6, с. 504–516; 7, с. 296–301; 8, с. 219–222].

Такий підхід до поділу способів забезпечення виконання зобов'язань зустрічається і в сучасній юридичній літературі. Наприклад, В. С. Ем вбачає сутність способів забезпечення виконання зобов'язання у двох моментах: по-перше, поряд із боржником особисту відповідальність за його борг приймає на себе будь-яка третя особа, — має місце особистий кредит; по-друге, виділення з майна відомої особи окремого об'єкта, за рахунок цінності якого може бути надано задоволення кредитору у випадку невиконання боржником зобов'язання, — має місце реальний кредит [9, с. 50–51].

Ідеї римських юристів про засоби забезпечення виконання зобов'язань були відображені в цивільному законодавстві українських земель. Такий хід історії права спричинений значенням римського права, де було закладено принципи права, правові презумпції та системи. Вони мали характер ідейно-законодавчих узагальнень, нормативно закріплених чи виходили із суті та змісту правових норм. Водночас вони широко застосовувалися у практичній діяльності юристів. Ці категорії перебували на інтелектуально-психологічному рівні римської правової системи, становили ідеї як результат пізнання дійсності, емоцій, почуттів, поглядів, світогляду, що дозволяло сприймати й оцінювати юридичну реальність. Вони сформувалися в повсякденній і професійній правосвідомості римських юристів, виражали реально існуючий зв'язок явищ [10, с. 22–23].

Перші згадки про забезпечення виконання зобов'язань можна віднайти в Соборному уложенні 1649 р., яке вважається однією з найважливіших пам'яток феодального права та одним з найбільш відомих законів законодавства [11, с. 162], де було закріплено забезпечення виконання зобов'язань шляхом сплати неустойки, застави (рухомого і нерухомого майна), поруки [12, с. 311–406].

У Правах, за якими судиться малоросійський народ 1793 р., до способів забезпечення виконання зобов'язань віднесено завдаток, заставу та поруку [12, с. 407–758]. Новим у кодексі було закріплення певних елементів права притримання для захисту прав кредитора в договірному зобов'язанні (п. 3 арт. 11 гл. 16) [11, с. 206].

У Цивільному кодексі Східної Галичини 1797 р. окрема глава XV була присвячена способам забезпечення прав і обов'язків, оскільки кредитор не завжди впевнений у зобов'язаній особі (її місці проживання, майновій спроможності) (ст. 490). До таких способів було віднесено завдаток, заставу, поруку [13, с. 488–499]. У цьому кодифікованому документі відображаються основні правила забезпечення прав і обов'язків із Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 р. (ст.ст. 1342–1374) [14], яке діяло тривалий час на території Галичини і Закарпаття.

Значна кількість норм присвячувалась способам забезпечення виконання зобов'язань у Зібранні малоросійських прав 1807 р. [12, с. 885–1024], зокрема заставі (гл. XL), поруці (гл. XXXL), притриманню (гл. XLI), завдатку (гл. XXVI) [11, с. 300].

У Зводі законів цивільних Російської імперії 1832 р. окремий розділ II було відведено забезпеченню договорів і зобов'язань загалом [15, с. 9–238]. При цьому правовою підставою такого забезпечення визнавалася лише взаємна згода між учасниками договірних зобов'язань про поруку, умови неустойки, заставу нерухомим майном, заклад рухомого майна. При цьому права притримання надавалися кредитору для забезпечення виконання окремих договорів. Завдаток, як зауважує О. Є. Блажівська, не належав до загальних способів забезпечення виконання зобов'язання, однак відповідно до спеціальних норм завдаток використовувався для забезпечення зобов'язань з передачі майна у власність, наприклад, договору купівлі-продажу (ст.ст. 1494, 1495, 1513 та інші) та запродажу (ст.ст. 1681, 1685, 1686 та інші) [11, с. 325].

Одержали законодавче закріплення способи забезпечення виконання зобов'язань також у Зводі місцевих законів Західних губерній 1837 р. (розділ II книги 4) [16]. До таких способів забезпечення було віднесено поруку, неустойку, заклад рухомого майна, заставу нерухомого майна (пар. 859). Разом з тим правовою підставою виникнення правовідносин із забезпечення визнавався договір і односторонній правочин (забезпечувальний запис).

У проекті Цивільного уложення 1905 р. спостерігається інший підхід до правового регулювання забезпечення виконання зобов'язання [15, с. 453–678]. По-перше, способи забезпечення зобов'язання зведено до завдатку (ст.ст. 1593–1600), неустойки (ст.ст. 1601–1608), права притримання (ст.ст. 1642–1645). По-друге, одержало законодавче закріплення право кредитора на призупинення виконання зобов'язання для захисту своїх прав та інтересів за договором (ст. 1610).

У радянських цивільних кодифікаціях змінено підхід до способів забезпечення виконання зобов'язання. У ЦК УРСР 1922 р. [15] заставу майна віднесено до речових прав, оскільки вона визнавалася однією з підстав припинення

права власності (розділи III “Застава майна” і IV “Про застава товару в обороті” розміщено у частині 2 “Речове право” цього Кодексу). Разом з тим законодавець згадує й про інше призначення застави — “забезпечення дійсної вимоги” (ст. 88 цього Кодексу). Сплата неустойки віднесена до правових наслідків невиконання або неналежного виконання договору (ст.ст. 141, 142 ЦК УРСР 1922 р.). На завдаток покладається виконання двох функцій — підтвердження договору і забезпечення його виконання (ст. 143 ЦК УРСР 1922 р.). Договір поруки розглядається як підстава відповідальності третьої особи за чужі дії або бездіяльність (ст. 236 ЦК УРСР 1922 р.). При цьому вказується, що “порукою може забезпечуватись лише дійсна вимога” (ст. 237 ЦК УРСР 1922 р.). Разом з тим відсутня вказівка на можливість застосування кредитором права притримання.

У ЦК УРСР 1963 р. [17] з’являється нова конструкція забезпечення виконання зобов’язань. Окрема глава 16 цього Кодексу присвячена видам забезпечення виконання зобов’язань, до яких віднесено неустойку, застава, поручительство, завдаток, гарантію. Водночас у ЦК УРСР 1963 р. не згадується про право притримання, хоча ст. 408 називається “Утримання комісіонером належних йому сум”, але фактично мова йде про зарахування зустрічних однорідних вимог.

Інститут забезпечення виконання зобов’язання одержав правове регулювання також у новому ЦК України 2003 р. [18] у спеціальній главі 49. При цьому в сучасному законотворчому підході спостерігаємо підхід пандектистів, оскільки в окремому параграфі 1 цієї глави розміщено загальні положення про забезпечення виконання зобов’язання, а в наступних (1–7) — їх види. До видів забезпечення виконання зобов’язання віднесено неустойку, поруку, гарантію, завдаток, застава та притримання. Водночас правила про притримання розміщено в нормах, присвячених окремим договірним зобов’язанням щодо реалізації кредитором права на захист свого договірного інтересу (ст.ст. 856, 1018 ЦК України та ін.) [18]. Такий підхід законодавця свідчить про покладення на притримання не лише забезпечувальної функції, а також і захисної у випадках порушення договірного зобов’язання.

Таким чином, забезпечення виконання зобов’язання не є новим інститутом для цивільного права, а має давнє походження. При цьому окремий спосіб забезпечення (зокрема притримання) було запроваджено для виконання як забезпечувальної функції, так і захисту цивільних прав та інтересів у випадках порушення зобов’язання.

У науковій літературі інституту забезпечення виконання зобов’язання також приділяється значна увага. Сутність забезпечення зобов’язання О. С. Іоффе вбачав у тому, що це такі засоби, які мають не загальний, а додатковий характер і застосовуються не до всіх, а лише до тих зобов’язань, для яких їх встановлено законом або домовленістю сторін [19, с. 201]. Водночас, виділяючи різні юридичні конструкції способів забезпечення зобов’язання, вказує на їх майновий характер, що виявляється в попередньому виділенні майна для можливої примусової реалізації обов’язків порушника та без такого виділення. Крім того, вчений зазначає, що деякі способи забезпечення зобов’язання можуть становити заходи юридичної відповідальності (неустойка і завдаток) [19, с. 202].

Подібним чином обґрунтовує свою позицію й Г. О. Свердлик. На його думку, забезпечення виконання зобов’язання — це передбачений законом або домовленістю сторін додатковий спосіб майнового впливу на боржника, що

спонукає його до виконання основного зобов'язання і задовольняє інтереси кредитора у випадку невиконання або неналежного виконання основного зобов'язання [2, с. 485]. Сутність видів забезпечення вчений вбачав у тому, що, по-перше, такі способи мають додатковий (до примусу виконання зобов'язання в натурі та стягнення збитків) характер і, по-друге, ними (за загальним правилом) може бути забезпечено лише реальну вимогу, а не вимогу, яка може виникнути в майбутньому, тобто реалізація таких способів завжди повинна супроводжувати виникнення основного зобов'язання [2, с. 486].

Через функціональне призначення розкривають сутність інституту забезпечення виконання зобов'язань Т. А. Фадєєва і Т. В. Боднар [20, с. 554; 21, с. 662]. Так, на думку Т. А. Фадєєвої, всі способи забезпечення мають зобов'язально-правовий характер і мають на меті сприяння виконанню зобов'язання, з приводу чого їх було встановлено. Водночас способи досягнення мети належного виконання основного зобов'язання різні. У деяких випадках бажання уникнути відповідальності (сплати штрафних санкцій) стимулює боржника до належного виконання основного зобов'язання, в інших — загроза позбавлення майна (завдаток, притримання), навіть якщо це й не супроводжувалося будь-якими обтяженнями, спонукає боржника до цього. Залежно від того, що становить зміст способу забезпечення виконання основного зобов'язання — лише досягнення його за допомогою виконання основного зобов'язання або також покладення додаткового обтяження, — способи забезпечення або відносяться до заходів відповідальності, або такими не визнаються [20, с. 554].

Інститут забезпечення виконання зобов'язань Т. В. Боднар визначає як “сукупність норм, що закріплюють комплекс забезпечувальних заходів (загальних і спеціальних), слугує меті підвищення гарантій забезпечення майнових інтересів його виконання, а також меті усунення можливих негативних наслідків неналежного виконання зобов'язання” [21, с. 662]. Тобто вона покладає на інститут забезпечення виконання зобов'язання здійснення таких функцій: стимулювання належного виконання основного зобов'язання, відновлення порушеного невиконанням чи неналежним виконанням права кредитора [21, с. 662]. Зазначені функції є загальними для всіх способів забезпечення виконання зобов'язання. У низці випадків способи забезпечення виконують також інші функції, зокрема неустойка і завдаток є мірою цивільно-правової відповідальності; за допомогою завдатку здійснюється доказування факту укладення договору [21, с. 662]. До ознак забезпечувальних зобов'язань нею виділено такі їх характерні властивості:

- 1) основною метою є надання кредиторів певних гарантій задоволення його вимог;
- 2) має додатковий характер щодо основного зобов'язання (мають акцесорний характер);
- 3) встановлюються законом або за домовленістю сторін;
- 4) вчиняються у письмовій формі [21, с. 658–659].

Більш розширено тлумачить способи забезпечення виконання зобов'язань С. І. Шимон через такі ознаки:

- 1) спрямовані на упередження або зменшення обсягу негативних наслідків, які можуть настати в разі порушення зобов'язання;
- 2) полягають у покладенні на боржника додаткових майнових обтяжень (неустойка, завдаток), у резервуванні майна, за рахунок якого можливо

забезпечити майнові інтереси кредитора (застава), у залученні до виконання зобов'язання поряд із боржником, третіх осіб (порука, гарантія);

3) створює нове зобов'язання (забезпечувальне), яке є акцесорним (додатковим), завжди виникає у зв'язку з основним зобов'язанням та залежить від долі останнього;

4) є одностороннім правочином;

5) встановлюються договором або законом [22, с. 44–45, 48].

Таким чином, С. І. Шимон виділяє поряд із раніше наведеними ознаку про визнання такого зобов'язання одностороннім правочином.

Повністю погодитися з цією позицією не можна. Вважаємо, що для праводносин із застосування способів забезпечення виконання зобов'язання важливо розмежовувати два моменти: по-перше, момент встановлення забезпечення виконання зобов'язання (мова йде про правову підставу); по-друге, момент пред'явлення кредитором вимог про одержання майнового задоволення. Забезпечення виконання зобов'язання виникає на підставі закону або договору. Відповідно для договірної підстави обов'язковою є наявність погодження обох сторін договору, тому правовою підставою виступає лише двосторонній правочин (ч. 4 ст. 202 ЦК України) [18]. Це означає, що односторонній правочин не може бути правовою підставою забезпечення виконання зобов'язання. Інше значення мають праводносини щодо пред'явлення кредитором вимог про майнове задоволення, яке є одностороннім правочином, оскільки вимога пред'являється за волею однієї сторони — кредитора (ч. 3 ст. 202 ЦК України) [18]. Винятком із викладених нами міркувань є притримання, яке вже на момент встановлення є одностороннім правочином.

Таким чином, забезпечення виконання зобов'язання є одностороннім правочином на момент пред'явлення кредитором вимог про одержання майнового задоволення до боржника чи третіх осіб, за винятком притримання.

На думку С. О. Харитонова, види забезпечення виконання зобов'язань характеризують такі ознаки: мають майновий зміст; націлені на спонукання боржника до виконання свого боргу (а не тільки на його покарання як правопорушника); мають додатковий (акцесорний) характер; можуть забезпечувати лише дійсні зобов'язання (тобто такі, наприклад, що не припинились у зв'язку зі спливом строку позовної давності) [23, с. 545]. Водночас вчений вбачає додатковий характер забезпечувального зобов'язання в таких аспектах: по-перше, недійсність основного зобов'язання зазвичай тягне за собою недійсність зобов'язання, яке його забезпечує, та, навпаки, недійсність правочину про забезпечення виконання зобов'язання, наприклад, внаслідок дефекту форми не спричиняє його недійсність (ст. 548 ЦК України) [18]; по-друге, забезпечувальне зобов'язання наслідуює долі основного зобов'язання при заміні особи в зобов'язанні, наприклад, при переході прав кредитора іншій особі при відступленні права вимоги (це впливає зі ст. 514 ЦК України) [18]. Так, при заставі майна його відчуження може здійснюватися тільки за умови переходу до нового заставодавця основного боргу, забезпеченого заставою (ст. 17 Закону України “Про застава”) [24]; по-третє, припинення основного зобов'язання, як правило, тягне і припинення його забезпечення (ст.ст. 559, 568, 593 ЦК України) [23, с. 546–548].

Вищезазначені ознаки інституту забезпечення виконання зобов'язань характерно для більшості його видів. Так, завдатку властивий дуалізм правової природи, який полягає в тому, що завдаток одночасно виступає способом

забезпечення виконання основного грошового зобов'язання і предметом договору про завдаток. Дуалістичне розуміння сутності завдатку зумовлює доцільність кваліфікації втрати завдатку боржником або додаткової сплати вартості завдатку кредитором (понад суми отриманого кредитором завдатку) як форми відповідальності за основним (грошовим) зобов'язанням та виконання договору про завдаток [5, с. 139].

Винятком є гарантійне зобов'язання, яке не залежить від основного зобов'язання (його припинення або недійсності) (ст. 562 ЦК України) [18]. Як зазначає В. С. Ем, не всі способи забезпечення виконання зобов'язання є акцесорними. Так, банківська гарантія не є акцесорним забезпеченням виконання зобов'язання, оскільки передбачене банківською гарантією зобов'язання гаранта перед бенефіціаром не залежить у відносинах між ними від того основного зобов'язання, для забезпечення якого її видано, навіть якщо в гарантії міститься посилання на таке зобов'язання. Тому зобов'язання, які забезпечують виконання основних зобов'язань, але не мають характер акцесорних, є просто взаємопов'язаними з основними [9, с. 52].

Відсутність у гарантії ознак залежності від основного зобов'язання Т. В. Боднар убачає в такому: “а) гарантія не припиняється в разі припинення основного зобов'язання і не змінюється в разі його зміни; б) гарантія не визнається недійсною в разі визнання недійсним основного зобов'язання; в) повторна вимога кредитора має бути виконана гарантом і при недійсності основного зобов'язання або його припинення” [25, с. 226–227].

Із вищенаведених наукових поглядів щодо сутності інституту забезпечення виконання зобов'язання можна зробити висновок про те, що всі вони схожі, хоча й сформульовані по-різному. Відповідно способи забезпечення виконання зобов'язання характеризуються такими ознаками:

- 1) застосовуються для стимулювання боржника до належного виконання зобов'язання та упередження або зменшення обсягу негативних майнових наслідків для кредитора;
- 2) встановлюються в законі або договорі;
- 3) мають додатковий (акцесорний) характер до основного зобов'язання, за винятком гарантії;
- 4) мають майновий характер, що виявляється у виникненні для боржника майнових обтяжень;
- 5) є одностороннім правочином на момент пред'явлення кредитором вимог про одержання майнового задоволення.

Список використаних джерел

1. Савиньи, Ф. К. Обязательственное право [Текст] / Ф. К. Савиньи / предисл. В. Ф. Попондопуло ; перевод с нем. В. Фукса и Н. Мандро. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. — 576 с.
2. Советское гражданское право [Текст] : [в 2-х] / под ред. О. А. Красавчикова. — М. : Высшая школа, 1985. — Т. 1. — 544 с.
3. Шершеневич, Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изд. 1907 г.) [Текст] / Г. Ф. Шершеневич. — М. : Спартак, 1995. — 556 с.
4. Підпригора, О. А. Римське право [Текст] : підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 512 с.
5. Жагорнікова, Т. О. Втрата завдатку боржником і додаткова сплата вартості завдатку кредитором як форми відповідальності за порушення грошового

- зобов'язання [Текст] / Т. О. Жагорнікова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право". — 2014. — Вип. 27. — Т. 1. — С. 137–141.
6. *Дождев, Д. В.* Римское частное право [Текст] : учеб. [для вузов] / Д. В. Дождев ; под ред. В. С. Нерсесянца. — М. : НОРМА, 2002. — 784 с.
 7. *Пухан, И.* Римское право [базовый учебник] [Текст] / И. Пухан, М. Поленак-Акимовская ; пер. с македонского В. А. Томсинова и Ю. В. Филиппова ; под ред. В. А. Томсинова. — М. : ЗЕРЦАЛО, 2000. — 448 с.
 8. *Санфилиппо, Ч.* Курс римского частного права [Текст] : учеб. / Чезаре Санфилиппо ; под ред. Д. В. Дождева. — М. : БЕК, 2002. — 400 с.
 9. Гражданское право [Текст] : учеб. : [в 2 т.] / отв. ред. Е. А. Суханов. — М. : БЕК, 2003. — Том 2. Полутом 1. — 704 с.
 10. *Гринько, С. Д.* Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція [Текст] : монограф. / С. Д. Гринько ; за наук. ред. Є. О. Харитоновна. — Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. — 724 с.
 11. *Блажівська, О. Є.* Історія кодифікацій цивільного законодавства на українських землях (1797 — 1991 роки) [Текст] : монограф. / О. Є. Блажівська. — Кам'янець-Подільський : Друкарня "Рута", 2014. — 576 с.
 12. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях [Текст] : [у 2 т.] / [уклад. Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. — К. : Правова єдність, 2009. — Т. 1. — 1168 с.
 13. Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. [Текст] / [пер. с лат. А. Гужвы] ; под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. — М. : Статут; Одесса, 2013. — 536 с.
 14. Общее гражданское уложение Австрийской империи [Текст] / [пер. Г. Вербловского] ; издание Редакционной Комиссии по составлению Гражданского Уложения. — С.-Петербург : Типография Правительствующего Сената, 1884. — 421 с.
 15. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях [Текст] : [у 2 т.] / [уклад. Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. — К. : Правова єдність, 2009. — Т. 2. — 1240 с.
 16. Сводъ местныхъ законовъ Западныхъ губерній: Проектъ [Текст] / [издали М. Я. Пергаментъ, А. Э. Нольде]. — С.-Петербург : Т-по Р. Голике и А. Вильборгъ, 1910. — 447 с.
 17. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540-VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>.
 18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
 19. *Иоффе, О. С.* Избранные труды [Текст] : [в 4 т.] / О. С. Иоффе. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. — Т. 3. Обязательственное право. — 837 с.
 20. Гражданское право [Текст] : учеб. : [у 3 ч.] / Н. Д. Егоров, И. В. Елисеев, А. А. Иванов и др. ; под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — М. : ПРОСПЕКТ, 1997. — Часть 1. — 600 с.
 21. Цивільне право України [Текст] : підруч. : [у 2 кн.] / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерг та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — Кн. 1. — 720 с.
 22. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України [Текст] : [у 2 т.] / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. — К. : Юрінком Інтер, 2013. — Т. 2. — 1120 с.

23. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар [Текст] / Є. О. Харитонов, І. М. Кучеренко, О. І. Харитонova та ін. ; за ред. Є. О. Харитонova. — Х. : Одиссей, 2006. — 1200 с.
24. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 р. № 2654-ХП [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 47. — Ст. 642.
25. Боднар, Т. В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві [Текст] : монограф. / Т. В. Боднар. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 272 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 14 від 22 травня 2015 року)*

Надійшла до редакції 01.06.2015

Гринько Р. В. История становления и развития института обеспечения исполнения обязательств в Украине

Исследуются способы обеспечения исполнения обязательств в историческом аспекте и современная гражданско-правовая доктрина. Указано, что институт обеспечения исполнения обязательств обязан своим происхождением праву Древнего Рима, где было создано систему таких правовых способов. Первые упоминания об обеспечении исполнения обязательств (неустойка, залог (движимого и недвижимого имущества), поручительство) можно найти в Соборном уложении 1649 г. Проанализированы способы обеспечения исполнения обязательств в сборнике "Права, по которым судится малороссийский народ" 1793 г., Собрании малороссийских прав 1807 г., ГК Восточной Галиции 1797 г., Общем гражданском уложении Австрийской империи 1811 г., Своде местных законов Западных губерний 1837 г., Своде законов гражданских Российской империи 1832 г., проекте Гражданского уложения 1905 г., Гражданского кодекса Украинской ССР 1922 г., Гражданского кодекса Украинской ССР 1963 г. и Гражданского кодекса Украины 2003 г.

Ключевые слова: *обеспечение исполнения обязательств, способы, исполнение обязательств, неустойка, поручительство, гарантия, задаток, залог, удержание.*

Grynko, R. V. History of Formation and Development of Obligations Enforcement Institution in Ukraine

We study ways to enforce obligations in terms of historical and modern civil law doctrine. It is indicated that the institution to enforce obligations owes its origin to the law of ancient Rome, where a coherent system of legal ways to ensure commitment was created. The first mentioning of obligations enforcement (penalty, pledge (movable and immovable property), surety) can be found in the Catholic Code of 1649. Ways to enforce obligations are analyzed in the book "Rights, under which Malorossia People are sued" 1793, a Collection of Malorossia Rights 1807, the Civil Code of Eastern Galicia 1797, Common civil code of the Austrian Empire 1811, Code of local laws of Western provinces 1837, Code of civil laws of Russian Empire 1832, the Civil Code 1905, the Civil Code of USSR 1922, the Civil Code of USSR 1963 and the Civil Code of Ukraine 2003.

Keywords: *obligations enforcement, methods, discharge of obligations, penalty, surety, guarantee, advance money, mortgage, retention.*

